

Van kiloknaller rechtspraak tot destructieve conflicten

Verlag Online Meet-up BBB: Participeren of Juridiseren; casus windmolens

Online Meet-up #1

Donderdagmiddag 14 mei was de eerste Online Meet-up van Bindend Besturen in Brabant. Meer dan 75 mensen namen deel en de inhoud, het format en de sprekers werden gemiddeld met een 8 beoordeeld. Daarmee blikken we terug op een geslaagde eerste Online Meet-up, de eerste in een reeks van vier. Het centrale thema in deze reeks is 'Participeren of Juridiseren', steeds vanuit een andere casus bekeken. Tijdens deze eerste Online Meet-up vormde het plaatsen van windmolens door een gemeente de casus. Door middel van een discussie met vijf panelleden en interactie met de deelnemers is deze casus verkend vanuit het perspectief van bewoners en de gemeente. De centrale stelling, vanuit ieder perspectief was: je moet de gang naar de rechter zien te vermijden.

Volksvertegenwoordiger tegen publiek belang

Na een kort welkomstwoord en introductie door gespreksleider Stavros Zouridis, hoogleraar aan Tilburg University, werd de toon direct gezet met een voorgedragen column door Jan Boelhouwer. Hij is jarenlang burgemeester geweest van Gilze en Rijen waar, vanwege de aanwezige vliegbasis, nooit windmolens mogen komen. Hij had deze dan ook vervangen door een biomassacentrale. Net als bij windmolens zijn in iedere Nederlandse straat mensen te vinden die tegen biomassa zijn. Maar pas op het moment dat deze mensen op de publieke tribune zitten beseffen gemeenteraadsleden pas dat dat zij ook mensen met zo'n mening vertegenwoordigen. Dit constant aanwezige spanningsveld als we het hebben over duurzaamheid is een voorbeeld van de complexe wereld waarin we leven in Nederland. Hij sloot af met de woorden: "Eén ding is zeker, gemakkelijk gaat het nooit worden, het is een kans en een uitdaging, vooral geen probleem."

Gedurende de Online Meet-up is verschillende keren een meting gehouden om te bepalen wat de deelnemers zouden doen. De eerste stelling hiervoor was: je moet altijd de gang naar de rechter zien te vermijden. Met 40 tegen 11 was het overgrote deel van de deelnemers het hier oneens met de stelling.

INITIATIEF

"Onze fysieke ruimte is heel beperkt en we willen daar heel veel in. Dat kan niet allemaal. Dus hoe doen we dat dan? Het is volgens mij goed om zoveel mogelijk belangen te horen en open te staan voor verschillende inzichten en geluiden die leven bij verschillende groepen in de samenleving. En tegelijkertijd zijn er situaties waarin het onoverkomelijk is dat actie van bovenliggende overheden richting regio's, maar ook door de rechter nodig is."

Kristel Lammers, Programmadirecteur Nationaal Programma Regionale Energie strategie

ONLINE
MEET-UP

#1

CONFLICT

JURIDISEREN

PARTICIPEREN

BESLUITEN



De start

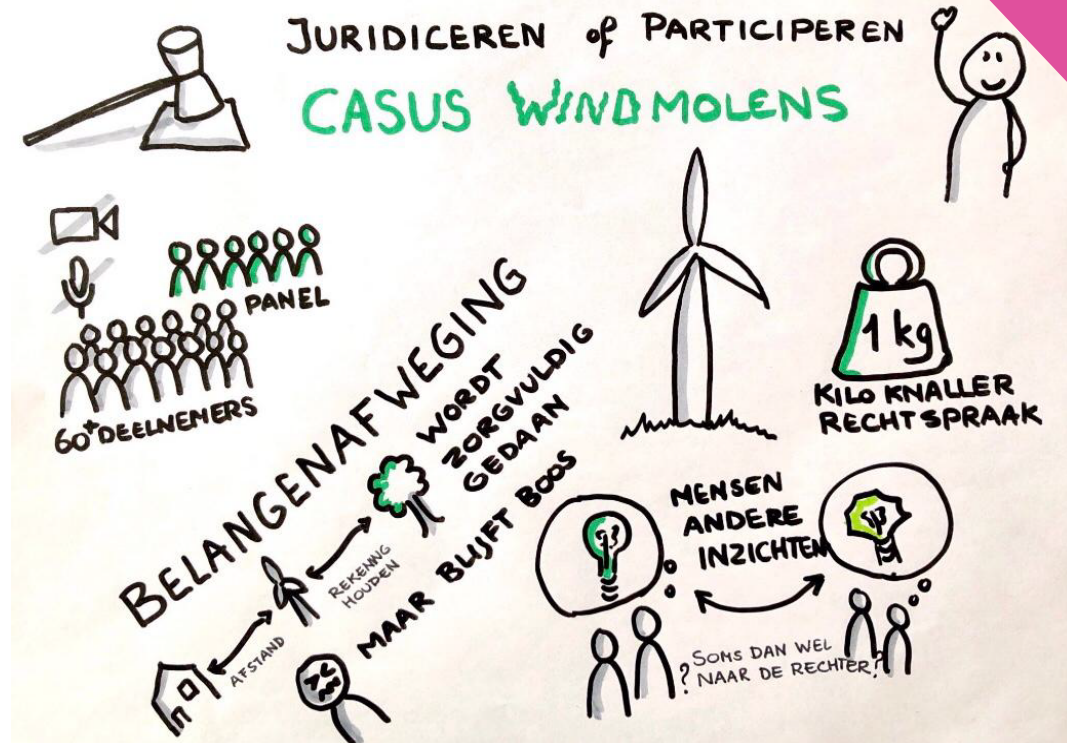
Vervolgens kwamen de panelleden aan het woord. Zij deelden de mening dat het belangrijk is om een goede belangenafweging te maken, een continue maatschappelijke dialoog te blijven voeren en transparant te zijn. Hierdoor kan je juridisering niet altijd voorkomen, maar mocht het toch zover komen dan sta je wel sterker in het juridische proces als overheid.

Panellid Sanne Akerboom, onderzoeker aan de universiteit Utrecht, zette hier de discussie op scherp. Volgens haar moet je de bouw van windturbines zelfs zien als de kiloknaller rechtspraak, waarbij een rechter in zo kort mogelijke tijd een oordeel moet vellen. Het is namelijk zo dat je als overheid een sterke belangenafweging hebt gemaakt voordat je komt tot een voorstel voor het bouwen van windturbines. De afstand tot de huizen is bijvoorbeeld gemeten en de slagschaduw is berekend. Zelfs als het bevoegd gezag dit op een correcte manier doet kan een inwoner boos blijven en de gang naar de rechter kiezen. Als de rechter vervolgens kijkt met een marginale blik dan stelt hij dat het geen belachelijk besluit is. Of de kiloknaller rechtspraak rondom windturbines verdwijnt bij de omgevingswet is nog niet zeker. Het is maar de vraag of rechters ook het procedurele recht meenemen in de rechtspraak en niet alleen het materiële recht.

Het is dus mogelijk om mensen door middel van een goede belangenafweging, een constante maatschappelijke dialoog en transparantie tot andere inzichten te krijgen, maar een gang naar de rechter kan je nooit helemaal voorkomen.

Casus windmolens

Omdat het plaatsen van windmolens door een overheid nog vaag is werd gekozen voor het uiteenzetten van een hele concrete casus. Eva Wolf, onderzoeker en docent aan Tilburg University, schetste het verhaal van een fictieve middelgrote gemeente in Noord-Brabant waar omwille van de energietransitie en de klimaatdoelen iets moest gebeuren. De gemeente huurde een onderzoeksbureau in om te onderzoeken wat hiervoor de beste mogelijkheid is en kwam tot de conclusie dat de gemeente in moest zetten op de windenergie. Zoals het een goed onderzoeksbureau betaamt hebben zij ook direct gebieden aangewezen die mogelijkheden bieden voor windmolens. Ondanks dat de gemeente het besluit wil laten afhangen van maximaal draagvlak gaat er toch iets broeien onder de inwoners. Groepen van inwoners en grondeigenaren komen zelfstandig in beweging en het onderlinge wantrouwen groeit. De gemeente benadrukt dat er nog niks vaststaat maar inwoners vragen zich af waarom de belangrijkste contouren al gezet lijken te zijn. Inwoners wantrouwen hierdoor het participatieproces en er wordt zelfs een actiegroep opgericht. Door die laatste zit de gemeente met de handen in het haar, want de actiegroep weigert zich constructief op te stellen.



tekening Floor Naus



ONLINE
MEET-UP

#1

Perspectief van de overheid

Allereerst werd deze casus vanuit de gemeente bekeken. Weer werd er een meting gedaan onder de deelnemers: kan de gemeente hier het beste inzetten op juridiseren of op participeren. Met een overgrote meerderheid van 45 tegen 10 werd hier gekozen voor participeren.

Het eerste panellid dat op de stelling reageerde was Toine Theunis, wethouder ruimtelijke ordening in gemeente Roosendaal. Hij gaf aan een 3e optie te missen, namelijk de optie om te stoppen. Volgens hem is de casus voor een bestuurder onhaalbaar. Met participatie zou je de schade terug kunnen winnen, maar het proces voltooien lukt nooit. De mening dat in deze casus de 3e optie het meest passend zou zijn werd door meerdere panelleden en deelnemers onderstreept.

Maar hoe had het dan wel moeten gaan? Marjo van Gennip, voorzitter Duurzame Energie Coöperatie-Oisterwijk, gaf aan dat je inwoners vanaf het meeste prille begin moet meenemen. Je kan ze daarmee vertrouwen en eigenaarschap geven en laten zien dat een windmolen van iedereen is. Meerdere panelleden sloten aan bij het idee dat inwoners meenemen vanaf het meest prille begin een noodzaak is. De energietransitie is ook een maatschappelijke transitie en vergt vanaf het eerste moment een goed participatieproces. Het is nodig om zwaar te investeren in dit proces, hoelang het ook gaat duren. Ook is het belangrijk om voorafgaand aan het proces duidelijk te zijn richting de inwoners over wat de spelregels zijn. Waar mogen zij wel over meepraten en welke kaders zijn al besloten. Hiermee zorg je voor een goed participatieproces, maar dit biedt geen zekerheid dat er niemand bezwaar zal maken.

Waarom zou je dan als gemeente niet inzetten op juridiseren? Zeker als we kijken naar de kiloknaller rechtspraak rondom windmolens, die win je dan toch als gemeente? Reden om dit niet te doen is omdat dit waarschijnlijk niet het laatste windpark is wat gaat verschijnen. Door in de geschetste casus in te zetten op juridiseren creëer je weerstand voor alles wat je als gemeente nog op gaat zetten.

Perspectief van de bewoners

De laatste vraag die werd voorgelegd aan de deelnemers ging over wat je als inwoner het beste kan doen: juridiseren of participeren. Wederom viel de keuze op participeren, 39 tegen 7.

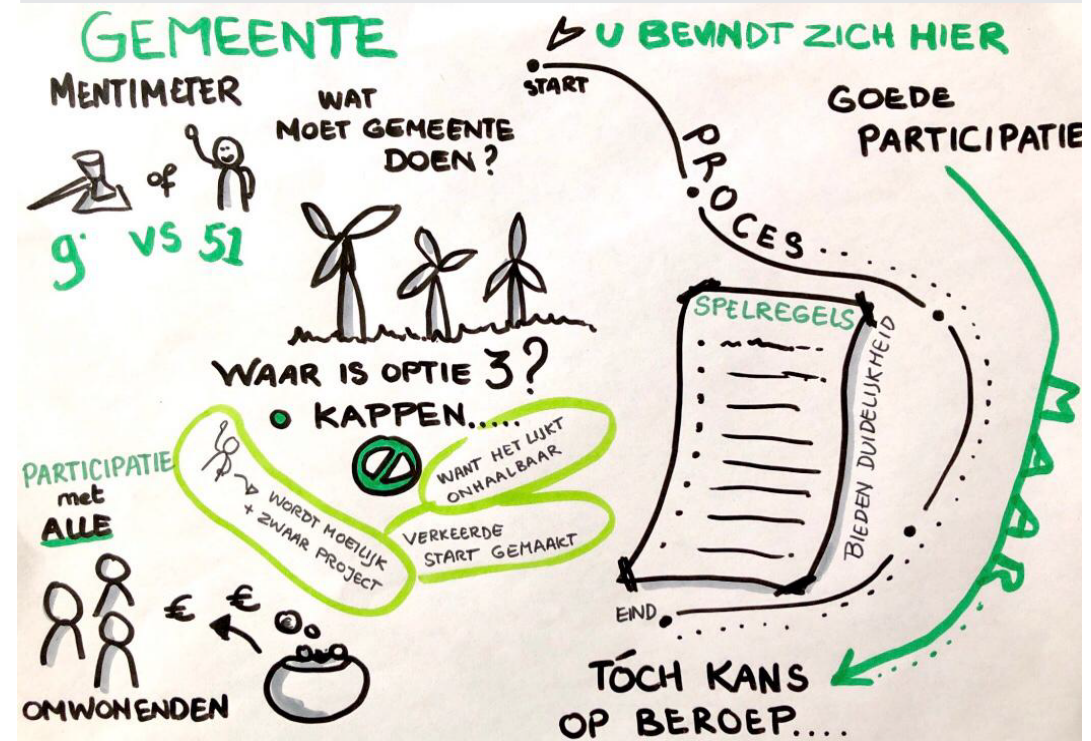
De toon in deze discussie werd gezet door Sanne Akerboom. Volgens haar is participatie nodig om iets te behalen maar moet er wel eerlijkheid zijn richting de inwoners. Zo is al sinds de jaren '90 bekend dat de beste keuze om de klimaatdoelen te halen in Nederland windenergie is. Op het moment dat er een voorstel wordt gedaan voor windmolens door een gemeente, zijn daar al

“Belangenafweging is het sleutelwoord, zowel in het juridische als participatieve traject. Daarbij is het belangrijk dat de afweging tussen verschillende belangen te volgen is en op een transparante manier heeft plaatsgevonden. Een rechter of inwoner kan het dan oneens zijn met het besluit, maar wel begrip hebben voor de redenering en de wijze waarop het proces is verlopen en zich daarbij neerleggen.”

Kristel Lammers, Programmamanager Nationaal Programma Regionale

ONLINE
MEET-UP

#1



tekening Floor Naus

vele voorstellen aan vooraf gegaan. Het participatieproces gaat volgens Sanne dus niet om de vraag wat, of en waar er windmolens komen, maar hoe deze er gaan komen. Het gaat bij participatie dan ook om de volgende aspecten: hoe gaan we als burgers met elkaar om, en hoe verhoudt de overheid zich ten opzichte van haar burgers.

Andere deelnemers en panelleden sloten wel aan bij de visie van Sanne dat het al vast staat dat er windmolens moeten komen, alleen dat burgers wel meegenomen moeten worden in het vraagstuk hoe deze er moeten komen. Op dit moment in de discussie werd ingebroken door Eva Wolf. Zij gaf aan dat we over het perspectief van inwoners zouden praten terwijl er nu alleen een technocratisch verhaal kwam. Als een inwoner dit verhaal zou horen in een dergelijke casus zou dit voor het conflict hele destructieve gevolgen hebben. Eltjo Kugel, projectleider energie en ruimte bij Provincie Noord-Brabant, sloot aan bij de reactie van Eva, maar wel met een toevoeging. Je kan als overheid wel vooraf bepalen dat er iets komt, alleen voor de invulling moeten inwoners wel zo goed mogelijk betrokken worden. Dit moet dan wel gezien worden als participatie en niet als een onderhandeling tussen inwoners en de overheid. Hierop kwam nog een waarschuwing van Eva, het uitrollen van een plan als social bulldozing is het beste recept voor een hoop verzet.

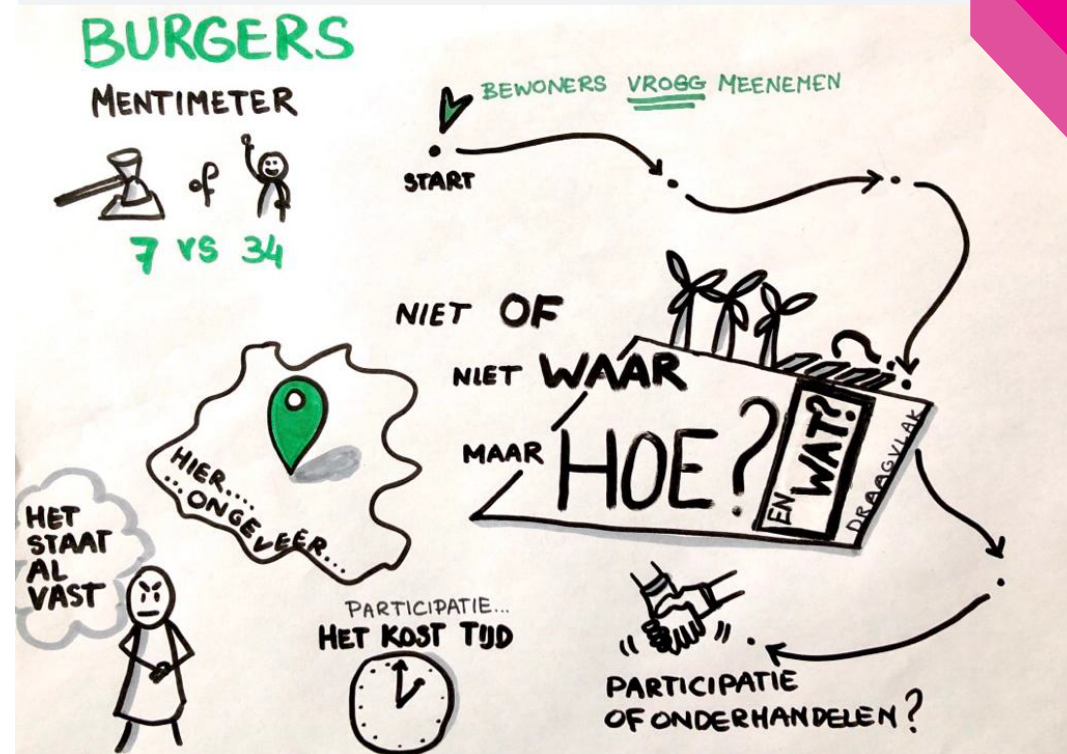
We sloten af met de aanzetter van de discussie: Jan Boelhouwer. Het plaatsen van windmolens vanuit de klimaatdoelen gaat volgens hem over het verdelen van zoet en zuur. De overheid moet organiseren dat inwoners het belang van het plaatsen inzien, maar de inwoners willen weten wat zij er beter van worden. De overheid geeft haar kaders aan en doet een aanzet tot participatie, toch kunnen inwoners altijd het pad van juridisering kiezen. Volgens Jan moeten we dan ook kijken naar andere manieren van omgaan met inwoners, met winst en verlies, met nut en noodzaak. Deze nieuwe manieren moeten we samen bedenken, maar ze moeten ook vorm krijgen in wettelijke kaders. Kortom er moet iets gebeuren.



Dit kennisprogramma is een samenwerking tussen Tilburg University, Provincie Noord-Brabant en Pontifax

ONLINE
MEET-UP

#1



tekening Floor Naus